

249. Várpalota, Földvár (Pusztapalota melletti vár) (81309)(Veszprém megye) **Kö, Kk**

A várat irodalom nem említi. Cserpák Ferenc és Miseta Rita 2012. augusztus 19-én ismerte fel az eddig ismeretlen várat. Bejelentésük alapján a KÖH részéről augusztus 28-án Sárosi Edit járta be a várat fent nevezettek kíséretében. A várat középkorinak határozta meg, és 14–15. századi cserpeket, égett paticsörödékeket gyűjtött a felszínen.

A vár Pusztapalota közismert várromtól ÉK-re, légtávolságban 130 m-re, a mély völgy túoldalán, egy ÉNy–DK irányú, rendkívül meredek, többnyire köögörgeteges oldalú hegynyúlvány végén van. A hegynyúlvány lejtős vége, a vártól kissé távolabb, sziklafokban végződik. A vár területét ÉNy felé árokral átvágott keskeny hegynyereg köti össze a hegy többi részével. Központi platója gömbölyű sarkú téglalap alakú, bolygatatlan, peremén erődítésnek, falnak nincs nyoma. Területe 23×16 m. A felszínen középkori edénytörödékek találhatók. Egyenes árok és ennek külső oldalán sánc keríti 4–5 m-rel alacsonyabb szinten, de a DK-i, természetes hegyoldalon nincs árok.

Cserpák Ferenc és Miseta Rita szeptember 15-én kísért fel a várba, melyet az ő közreműködésükkel felmértem.

NOVÁKI GYULA

250. Vép, Felső kert – Vasút utca (KÖH 51134)(Vas megye) **Á**

2012. szeptember 6-án, Vépen, a Kodály Zoltán u. 16. sz. alatt, családi ház építése mellett láttunk el szakfelügyeletet. Az épület alapárkának kialakítása során 4 Árpád-kori gödör került elő, melyeket még aznap feltártunk. Az objektumokból néhány fazéktörödékek kerültek elő. A jellemző díszítés a bekarcolt csigavonal volt, melyet több esetben a vállon ferde bevagdálásokkal kombináltak. Két gödörben apró vassalak is előkerült. A régészeti objektumok a telek Ny-i szélé közelében kerültek elő, az útpadkától kb. 10–12 m távolságra.

HORNOK PÉTER

251. Vértessomló, Vitányvár (KÖH 56085)(Komárom-Esztergom megye) **Kk**

2012. július 28. és augusztus 5. között tervásatást folytattunk a korábban régészetiileg még kutatatlan Vitányvárnál. A vár falainak romló állaga sürgős falkonzerválást tenne szükségessé, ezt megelőzően kezdtünk feltárást. Ennek célja az volt, hogy segítsük a minimálisan szükséges műemléki helyreállítást, illetve a különböző, ásatási eredményeket nélkülöző rekonstrukciós elképzelések fenntarthatóságát eldöntsük.

Három területen húztuk kutatóárkainkat. Az 1. árkot a vár belső területén jelöltük ki, olyan helyen, ahol a felmenő falak magassága nem haladta meg az 1 m-t. Hosszúsága 10 m volt, szélessége 2,5 m, iránya ÉNy–DK, így ezzel a váruddal kétoldalt kisebb, vékonyabb fal mindkét oldalán vizsgálhattuk a betöltést. Az árok ÉNy-i végében az É-i, egykoron többszintes épület udvar felőli falának külső falsíkját találtuk meg, közvetlenül mellette azonban a vélhetően több m vastag omladékréteg felső szintjét sikerült csupán eltávolítani, a laza szerkezetű betöltés omlékonyasága miatt. Az árok közepén húzóódó, az udvart kettéosztó vékonyabb fal mindkét oldalát megbolygatták a

20. század második felében, erre az ott talált szemét utal. D-i oldalán a bolygatási vastagság mintegy 130–160 cm-es, alatta agyagréteg található, vastagságát nem tudtuk meghatározni idő hiányában. Az agyagréteg tetején töredezett, faragott kőlapokat találtunk, amelyek talán az udvart boríthatták. Ugyanezen falszakasz É-i oldalán az újkori bolygatás mélyebbre hatolt, itt pedig – nagyjából a szomszédos agyagos szint alatt kicsivel – egy olyan falszakasz tetejét találtuk, amely valószínűleg egy korábbi építési periódus részét képezte, mert a felső falszakasz síkjával oldalsíkja nem egyezik.

A 2. árkot a vártól É-ra, a falakat körbefogó külső sáncgyűrű átvágására jelöltük ki. Hosszúsága 9 m volt, szélessége 1,5 m. A korábbi rekonstrukciós feltételezéseket az átvágás nem erősítette meg, ugyanis sem kőfalnak, sem pedig cölöpökből álló falnak nyomait nem találtuk. Egy kiemelkedő, viszonylag keskeny talpszélességű sáncot hoztak létre, tetejét és külső oldalát kemény, apró kőes rétegekkel erősítették meg, a vár felőli belső oldalán pedig egy mély árok keletkezett, amelyet a várból tűz alatt tudtak tartani. Ennek alját valószínűleg a sziklaalapozás jelentette. Belső oldalának feltöltődéséből a várfalak omladékkövei, egy faragott nyílászárókeret töredéke, valamint kisebb használati tárgyak, edénytörödékek kerültek elő.

A 3. árok szintén a várfalakon kívül volt, hosszúsága 6 m, szélessége 1,5 m. Egy olyan kisebb platón jelöltük ki, amelyről nem lehetett eldönteni, milyen funkciót láthatott el. Betöltéséből reneszánsz ablakkeretek töredékei kerültek elő, néhány vas tárgy és edénytörödékek, illetve több állatsont. A teljes kibontás után, a rétegvonalak alapján világossá vált, hogy a várhoz vezető út nyomvonalára bontottunk rá, ennek alapját kemény, apró kőes réteg alkotta, illetve a lejtő felőli oldalán még egy világosabb szürke, kemény réteggel kiszélesítették, így szélessége már elegendő volt a várat megközelítő szekerek számára is.

Az ásatáson a Vitányvár Baráti Kör Egyesület tagjai és Schmidtmayer Richárd régész segítettek munkánkat. A leletanyag a tatai Kuny Domokos Megyei Múzeumban került elhelyezésre.

LÁSZLÓ JANOS

252. Viss határa(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **U, B, Á, Kö, Ű**

2012 őszén Istvánovits Eszter, a nyíregyházi Jósza András Múzeum régésze felajánlotta egy közös terepbejárás lehetőségét Viss községben, annak okán, hogy az innen származó arany kincslelet lelőhelyét azonosíthatjuk. A nyíregyházi kollégákkal a helyszínre érkezett Bartha Dénes nyugalmazott tanár, aki még emlékezett arra, hogy honnan kerültek elő az aranytárgyak. A tanár úr gyermekkorában a községben élt, így kiváló helyismerettel rendelkezett. A helyszíni szemlét a Közép-dülfőtől É-ra eső területen kezdtük. Ezt követően még két lelőhelyet jártunk be, amelyek a községtől DNy-ra, a helybéliek által „Antalkának” nevezett területen, egy viszonylag sík részen találhatóak. A fémkeresésben Bacskai István volt segítségünkre műszeres leletfelderítéssel.

Forduló-dülfőtől D-re (KÖH 90207): A Forduló-dülfőtől D-re eső domb felszínén csekély számban fordultak elő középkori töredékek és apró embercsontdarabok. Kisebb fémtárgyak újkori jelenlétre utalnak.

Forduló-dülfőtől É-ra (KÖH 90195): A térképen Forduló-dülfőként jegyzett határrész két egymáshoz közeli, de különálló, erősen lekopott felületű domb. A tanár úr emlékezete szerint

gyermekkorokban az É-i dombon nagy mennyiségben találtak obszidiánt. Ennek már nem találtuk nyomát, mindössze néhány szórvány, a középső neolitikum időszakába sorolható cseréptöredéket gyűjtöttünk.

Közép-dűlőtől É-ra (KÖH 90193): A lelőhely Viss községtől DNy-ra, a Dózsa Tsz. Tehénészetétől kb. 700 m-re, DNy-ra, egy viszonylag sík részen található. Bacskai Istvánnak köszönhetően, a viszonylag nagy területen szétszórta, apró bronztöredékeket találtunk. Ezek között késnyél, sarló, gombos nyakú tű, bronzlemezék, karperec, fűrészlemez, bronzrög és -öntvény darabjai szerepeltek. A cseréptöredékek jórészt kívül fekete, belül sárga, jellegzetes késő bronzkori díszítésűek. A kerámia és a bronztárgyak együttesen a késő bronzkori–kora vaskori Gáva-kultúra hagyatékának tekinthetők a lelőhelyen.

Néhány késő Árpád-kori (13. század) cseréptöredéket is gyűjtöttünk, valamint egy ezüst bécsi fillért és III. András ezüstpénzét.

A terepbejárást követően arra a megállapításra jutottunk, hogy a talaj erőteljes bolygatása miatt szükség lenne rendszeres műszeres leletfelderítésre nemcsak az aranykincsek, hanem a jelentősnek tűnő Gáva-település miatt is.

KOÓS JUDIT

253. Vonyarcvashegy, Szent Mihály-domb (MRT 1. k. 55 / 7. lh., KÖH 12482)

(Zala megye) B

Június 10-én, olyan szempontból néztem meg a közismert lelőhelyet, hogy van-e nyoma erődítésnek. A Balaton felé eső D–DNy-i oldala rendkívül meredek, egykor a Balaton vize moshatta. É–ÉK-i oldala kissé enyhébb lejtésű, pár méterrel a dombtetőnél lejjebb, széles terasz fut végig a domboldalon. Ezen régi temető sírjai vannak, gyalogút vezet rajta, valamint egy kis kápolna is áll. A gyalogút lekanyarodik, de a terasz nagy része a sűrű erdőben is folytatódik. Az É-i oldalon lévén, egykori szőlőre aligha gondolhatunk, és a sírok részére sem készíthették a teraszt. A bronzkori földváraknál gyakori az oldalban húzódó terasz (betemetődött árok), ez a terasz is valószínűleg egykori erődítés maradványa, amit a domb bronzkori leletei is alátámasztanak.

A terepbejáráson részt vett Szádeczky-Kardoss Géza és Petrovics Tamás.

NOVÁKI GYULA

254. Zalacsány, Tilaji útelágazás (KÖH 39689)

(Zala megye) Á

Az MNM NÖK munkatársai régészeti szakfelügyeletet láttak el a 76-os sz. főút rekonstrukciójához kapcsolódó földmunkák során. A lelőhelyen, az útépitéskor, 2010 óta több alkalommal kerültek elő régészeti jelenségek.⁶⁴

2012-ben április 11-én és 27-én, valamint május 2-án a 31+530–31+600 kmsz-ek közötti területen, az út bal oldalán mutatkoztak az újabb régészeti objektumok foltjai. Az érintett területet lezártuk, előkerülésüket jeleztük az illetékeseknek. 2012. május 16-án került sor a leletmentésre a Zala Megyei Múzeumok Igazgatóságának lemondó nyilatkozatát követően,

melyet a régészeti megfigyelés keretein belül a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal engedélyezett.

A felületen a régészeti jelenségeket fedő eróziós réteg eltávolítása után elvégeztük az objektumok (STR 21–27) feltárását, dokumentálását és geodéziai bemérését. A kibontott települési objektumok – tűzhely, kemence és vermek –, és a bennük talált leletek az Árpád-korból (12–13. század) származnak.

A feltárás során tett megfigyelések kiegészítik a korábbi feltárások eredményeit, melyek szerint a területen egy hosszan elnyúló középkori falu terült el, mely maradványainak egy része a 76-os sz. főút építése során korábban megsemmisült. A településhez kapcsolódó temető sírjainak leletmentését 1966-ban Müller Róbert végezte el.

TOKAI ZITA MÁRIA

255. Zalaegerszeg-Kaszaháza, Papharaszt I. (KÖH 18908)

(Zala megye) R, Ró, Kk

2011. október 14. és november 16., valamint 2012. március 6. és április 26. között próbafeltárást végeztünk 1300 m²-en, a tervezett lakóparkon keresztülhaladó út nyomvonalában. A régészeti munkálatok során összesen 34 objektumot találtunk. A terepbejárásból ismert lelőhely lejtős domboldalon fekszik, mely az utóbbi időkig mezőgazdasági művelés alatt állt. A talajerózió, a szántás és az illegális földkitermelés következtében a lelőhely részben elpusztult, csak az altalajba mélyülő objektumokat sikerült beazonosítanunk. Ezek az objektumok a kutatott terület egyes részein nagyon sűrűn jelentkeztek.

A területen feltárt objektumok többsége a kora- és a középső rézkor időszakára keltezhető, és a késő lengyeli és a Balaton-Lasinja-kultúrákkal azonosítható. Ezekhez a korszakokhoz 2 alapárkos házhoz tartozó árok, egy nagy méretű agyaggyerő gödör, két árokszakas, egy tűzrakó hely, valamint számos gödör került elő, melyek egyikében egy É–D-i irányú, melléklet nélküli, hason fekvő, felhúzott lábú csontváz is feltárással került elő. A leletanyag nagy része kerámiatöredék, patics, állatcsont, pattinték, orsógomb, kőbalta és kővéső, továbbá előkerült több nyélcsoves agyagkanál, egy agyag idolláb, egy négyszögletes mécses- és egy korong alakú agyagtöredék is.

Az őskori objektumok közt helyezkedett el 2 Ny–K-i tájolású, késő római kori sír. A csontvázak nagyon rossz megtartásúak, ugyanakkor a mellékletek – vaskés, bronz övcsat, vasguzsaly, csontból faragott orsógomb, két talpas tál és egy töredékes üvegedény – jó állapotban maradtak meg.

A feltárás során előkerült 7 középkori objektum – 4 gödör, 1 agyaggyerő gödör, 2 cölöplyuk – feltehetőleg a 14–15. századi Kaszaháza településhez köthető. A leletanyag jelentős része fazéktöredék, patics és állatcsont. Említést érdemel, hogy az agyaggyerő gödör betöltéséből 3 vaskés, vasszegek, valamint 3 bronzveret is előkerült.

Munkatársak: Simmer Livia régész, Császár Renáta, Takács László és Horváth Gábor régésztechnikusok.

ORHA ZOLTÁN

256. Zalaszentő, Farkas-hegy, Asszonyvár (KÖH 94337)

(Zala megye) Kö

A várat korábbi irodalom nem említi. 2009-ben Dénes József talált rá, egy 1853. évi térképen ábrázolt „Asszonyvár” alap-

⁶⁴ RKM 2010, 407.; RKM 2011, 192.